

rinedir. 2. *Kitâbü'l-‘Aşr maqâlât fi'l-‘ayn-The Book of the Ten Treatises on the Eye Ascribed to Hunain Ibn Ishâq* (Kahire 1928). Huneyn b. İshak'ın göz hastalıklarına dair on makaleden oluşan kitabının neşri ve uzun bir girişle birlikte İngilizce tercümesidir. 3. *Über die medizinischen Namen* (Joseph Schacht ile birlikte, Berlin 1931). Hubeys b. Hasan'ın Câlinûs'tan Arapça'ya çevirdiği tıp terimleri hakkındaki eserin Almanca'ya tercümesiyle birlikte neşridir. 4. *The Abridged Version of "The Book of Simple Drugs"*. Ahmed b. Muhammed el-Gâfiki'nin *el-Edviyetü'l-müfred*'inin İbnü'l-İbrî tarafından *Müntehabü Kitâbi Câmi'ü'l-müfredât li-Ahmed b. Muhammed el-Gâfiki* başlığıyla yapılan ihtisarının "elif"-ten "vav"a (ebced alfabesinin altıncı harfi) kadar olan ve altı babdan oluşan kısmının George Sobhy ile birlikte neşri ve açıklanmalı İngilizce tercümesidir. Eser dört fasikül halinde yayımlanmıştır (Kahire 1932, 1933, 1938, 1940). 5. *A Short History of Ophthalmia During the Egyptian Campaigns of 1798-1807* (London 1932). 6. *Kitâbü'l-Mürşid fi'l-kühîl (al-Morchid fi'l-Kohhl) ou le Guide d'oculistique li-Muhammed b. Kassûm b. Eslem el-Gâfiki-Mohammad Ibn Qassoûm Ibn Aslam al-Ghâfiqî (XIIe siècle)* (Barcelona 1933). Endülüslü göz hekimi Muhammed b. Kassûm el-Gâfiki'nin *el-Mürşid fi'l-kühîl* adlı eserinin büyük bir bölümünün Fransızca'ya tercümesidir. 7. *The Medico-Philosophical Controversy Between Ibn Butlan of Baghdad and Ibn Ridwân of Cairo: A Contribution to the History of Greek Learning Among the Arabs* (Joseph Schacht ile birlikte, Cairo 1937). İbn Butlân'ın İbn Rıdvân ile giriştiği tartışmalar sırasında ona yazdığı *Maqâle fi'l-İ'tirâz 'alâ men kâle inne'l-ferh eħarru mine'l-ferrûc ve Maqâle ilâ 'Alî b. Rıdvân* başlığıyla kaleme aldığı makalelerin cevaplarıyla birlikte neşri ve İngilizce'ye tercümesidir (eserin diğer kapağında *Hams resâ'il li'bn Butlân al-Bagdâdî ve li-'Alî*) İbn Rıdvân *el-Mışrî ve terâcimü mü'ellifeyn* [Kahire 1937] başlığı bulunmaktadır. 8. *Le livre des questions sur l'oeil de Honain Ibn Ishâq* (Kahire 1938). Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Mesâ'il fi'l-‘ayn* adlı eserinin uzun bir giriş ilâvesiyle Paul Sbath ile birlikte neşri ve Fransızca'ya tercümesidir. 9. *La gynécologie et l'obstétrique chez Avicenne (Ibn Sina) et leurs rapports avec celles des Grècs* (Le Caire 1938). Meyerhof ve D. Joannides'in birlikte ha-

zırladıkları bu kitap İbn Sınâ'nın eserlerinde kadın ve doğum hastalıkları konusunu ele almaktadır. 10. *La science arabe et son rôle dans l'évolution scientifique mondiale* (Henri Paul Joseph Renaud ve Julius Ruska ile birlikte, Leiden 1938). 11. *Şerhu esmâ'i'l-‘uqqâr-Şarh Asma' al-Uqqar (L'explication des noms de drogues). Un glossaire de matière médicale composé par Maïmonide* (Kahire 1940). İbn Meymûn'un ilâç isimlerinin açıklanmasıyla ilgili eserinin neşri, kitabın muhtevası ve İbn Meymûn'un hayatı, tıbbî faaliyetleri ve eserlerini ele alan geniş bir girişle birlikte Fransızca'ya tercümesidir. Kitap Fred Rosner tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir (*Moses Maïmonides' Glossary of Drug Names*, Philadelphia 1979). 12. *The Theologus Autodidactus of Ibn al-Nafis* (Oxford 1968). Joseph Schacht ile birlikte İbnü'n-Nefis'in *er-Risâletü'l-Kâmilîyye fi's-sireti'n-nebevîyye* adlı eserinin İngilizce'ye tercümesi ve notlarla neşridir.

Meyerhof *Archiv für Geschichte der Medizin* (Leipzig), *Bulletin de l'Institut d'Égypte* (Kahire), *Forschungen und Fortschritte* (Berlin), *Der Islam* (Strasbourg), *Islamic Culture* (Haydarâbâd) ve *Osiris* (Philadelphia) gibi bilimsel dergilerde birçok makale yayımlamıştır. Meyerhof'un sayısı 300'ü geçen, fakat pek hacimli olmayan kitap, makale, tercüme ve neşirlerinin büyük bir kısmı Fuat Sezgin'in "Islamic Medicine" ve "Augenheilkunde in Islam" dizileri (Frankfurt am Main) içerisinde müstakil ve müşterek ciltler halinde tıpkıbasım olarak tekrar neşredilmiştir. Eserlerinden bazıları da Penelope Johnstone'un *Studies in Medieval Arabic Medicine: Theory and Practice* adlı yayınında (London 1984) bulmak mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Meyerhof, *Studies on the History of Islamic Medicine and Related Fields* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1997, II, 100, 136; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, II, 433-436; Abdurrahman Bedevî, *Meusû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 373-377; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVI, 130-135; J. L. Kraemer, "The Death of an Orientalist: Paul Kraus from Prague to Cairo", *The Jewish Discovery of Islam* (ed. M. Kramer), Tel Aviv 1999, s. 184-186; "Max Meyerhof", *OM*, XXV/1-12 (1945), s. 62; E. Littmann, "Max Meyerhof (1874-1945)", *ZDMG*, XCIX (1945-49), s. 11-14; J. Schacht, "Max Meyerhof, Biography, Bibliographie and Portrait", *Osiris*, IX, Bruges 1950, s. 7-32; *EJd.*, XI, 1466-1467.

HİLAL GÖRGÜN

MEYFAA SERİYYESİ

(سرية الميافة)

Benî Abd b. Sa'lebe
ve Benî Uvâl üzerine gönderilen seriyye
(7/629).

Birlikte hareket eden Gatafân kabilesinin kollarından Benî Uvâl (عوال) ve Benî Abd b. Sa'lebe'nin müslümanlara ait develeri yağmalamaları üzerine gerçekleştirilen Zâtürrikâ' Gazvesi ile (5/626) I. Zülkassa (6/627), II. Zülkassa (6/627) ve Taref (6/627) seriyyelerinden bir sonuç alınamamış ve fırsat buldukça Hayber yahudilerine de yardımcı olan bu kabilerin cezalandırılması kararlaştırılmıştı. Hz. Peygamber, 7. yılın Ramazan ayında (Ocak 629) Gâlib b. Abdullah'ın kumandasına verdiği 130 kişilik bir birliği iki kabilenin yaşadığı Meyfaa mevkiine sevketti (seriyyenin Benî Sa'd b. Zübân üzerine gönderildiği rivayeti [Belâzürî, I, 486] doğru değildir). Meyfaa, Necid'de bir mevki olup burada aynı adı taşıyan bir de su kaynağı vardır. Resûl-i Ekrem'in bu kararı almasında Karkaratülküdr Gazvesi'nde esir alınan ve daha sonra İslâm'a girince âzat edilen Yesâr er-Râî etkili olmuş ve özellikle Uvâl ve Abd b. Sa'lebe oğullarının buldukları yeri iyi bildiği için sefer sırasında kılavuzlukta görevlendirilmişti (Vâkîdî, II, 726). Yesâr, Gâlib b. Abdullah ve adamlarını farklı bir yoldan götürdü. Yol boyunca yiyecekleri tükenen ve çok sıkıntı çeken müslümanlar Yesâr'ın kendilerini yanılarak tuzağa düşüreceğini düşündükleri sırada varacakları yere ulaştılar. Gâlib b. Abdullah hemen birliğini savaş düzenine geçirip kaçanların takip edilmemesi tâlimatıyla birlikte hücum emri verdi. Gerçekleştirilen saldırı sonunda herhangi bir esir alınmadıysa da her iki kabilenin ileri gelenlerinden bazıları öldürüldü ve birçok deve ve davar ele geçirildi (İbn Sa'd, II, 91).

Meyfaa Seriyyesi İbn Hişâm'ın eserinde yer almamakta, Taberî'de ise onun yerine İbn Hişâm'daki şekliyle Mürre Seriyyesi (*es-Sîre*, IV, 269) anlatılmaktadır (*Târîh*, III, 22-23). Bu duruma dikkat çeken Leone Caetani, Meyfaa ve Mürre seriyyelerinin aslında bir tek olay olduğunu, ancak Vâkîdî tarafından yanlışlıkla iki farklı şekilde rivayet edildiğini ileri sürmektedir (*İslâm Tarihi*, V, 181-182). Halbuki Meyfaa Seriyyesi 7. yılın Ramazan (Ocak 629), yine Gâlib b. Abdullah'ın kumandasında çıkan Mürre Seriyyesi 8. yılın Safer (Haziran 629) ayında gerçekleştirilmiştir.

Bu durum siyer ve hadis kaynaklarının teyit edilmektedir (bk. MÜRRE SERİYESİ).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, II, 726-727; İbn Hişâm, *es-Sire* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1987, IV, 269; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, II, 91; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), I, 486; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 22-23; Diyarbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, Beyrut 1283, II, 61; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 192-193; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, V, 181-184; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1981, VII, 312-316.

OSMAN ÇETİN

MEYMENDİ

(الميمندی)

Ebû'l-Kâsım Şemsü'l-küfât Ahmed
b. Hasen el-Meymendî
(ö. 424/1032)

Gazneli veziri.

361 (972) yılı civarında doğdu. Babası Gazne'ye bağlı Meymend kasabasının dandir; bundan dolayı Meymendî nisbesiyle tanınır. Sultan Mahmûd-ı Gaznevî'nin süt kardeşi olup çocukluğu onunla birlikte geçmiş ve beraber eğitim görmüşlerdi. Gazneliler'in hizmetinde çalışan babası Hasan, Sebük Tegin döneminde Büst şehrinin âmili idi. Ancak vergileri zimmetine geçirdiği iddiasıyla idam edildi. Babasının bu durumuna rağmen Meymendî Gazneli sarayından uzaklaştırılmadı. Nitekim Sâmânî Emîri Nûh b. Mansûr, Mahmud'a Horasan ordusu kumandanlığını verdiği zaman (384/994) Meymendî Mahmud'un yanında münşi idi. Sultan Mahmud daha sonra da onu Dîvân-ı İnşâ ve Dîvân-ı Resâil'in başına getirmişti. Meymendî, Sultan Mahmud'un yanında derece derece yükseldi, önce müstevfî-i memâlik tayin edildi, bunun yanında Dîvân-ı Arz'ın reisliğine getirildi. Ayrıca Büst ve Ruhhac çevresinin vergilerinin tahsilyle Horasan ülkesinin idaresinden de sorumlu olacaktı. Sultan Mahmud, Vezir Ebû'l-Abbâs Fazl b. Ahmed el-İsferâyîni'yi azlederek tutuklatmış ve IX. Hint Seferi'ne çıkarken kendi divan işlerini de Meymendî'ye bırakmıştı. Meymendî, Horasan vergilerinin tahsilinde son derece başarılı oldu ve bölge halkının takdirini kazandı. Bundan dolayı Gazneli Devleti vezirliğine tayin edildi (405/1014).

Ebû'l-Abbâs zamanında Arapça'dan Farsça'ya çevrilen divan kararları ve sul-

tanın fermanları tekrar Arapça yazılmaya başlandı. Meymendî gittikçe genişleyen Gazneli Devleti'nin işlerini başarıyla yönetti. Başarılarını kıskanan Hârizmşah Altuntaş, Emîr Ali Karîb ve diğer bazı devlet adamları ile nedîmler onu Sultan Mahmud nezdinde gözden düşürmeye çalıştılar. Sultan ile Meymendî arasında Hârizm'in ele geçirilmesinde izlenecek siyaset konusunda ihtilâf çıkınca Meymendî'nin aleyhinde çalışanlar amaçlarına ulaştılar. Meymendî görevden alınıp tutuklandı, daha sonra malları müsadere edildi. İbnü'l-Esir, Sultan Mahmud'un onu malına tamah ederek tutuklattığını, bu sırada 15 milyarı dinar değerindeki eşyasına ve parasına el koyduğunu söyler (*el-Kâmil*, IX, 309). Meymendî önce Gerdîz Kalesi'ne gönderildi, ardından Kâlıncâr Kalesi'nde hapsedildi (415/1024).

Sultan Mahmud'un ölümünden (421/1030) sonra Muhammed tahta oturmuş ve Emîr Ali Karîb'i Kâlıncâr Kalesi'ne göndererek intikam almak için Meymendî'yi istemişti. Ancak Meymendî'yi korumakla görevli Cengî onu teslim etmemişti. Mesud tahta çıkınca Cengî'ye gönderdiği bir fermanla Meymendî'yi serbest bıraktırdı ve Belh'e getirtti. Sultan burada kendisine vezirlik teklif etti. Meymendî yaşlılığını ve geçmişteki olayları ileri sürerek vezir olmak istemediyse de sultanın ısrarı üzerine görevi üstlendi ve yetkileri hususunda Mesud ile bir anlaşma yaptı. Buna göre Meymendî malî işlerde ve özellikle sultanın hassa arazileriyle ilgili Dîvân-ı Vekâlet ile Dîvân-ı Arz'ın faaliyetleri konusunda tek yetkili olacaktı. Ayrıca sâhib-i berid ile müşriflerin nâiblerini tayin yetkisi de kendisine verilecekti (8 Safer 422 / 4 Şubat 1031). Ertesi gün sultanın huzurunda Meymendî'ye vezirlik hil'ati giydirdi. Ancak anlaşmaya rağmen Mesud zaman zaman Meymendî'nin uygun görmediği bazı işleri ona yaptırmıştı. Nitekim cülûs sırasında askerlere ve devlet ileri gelenlerine dağıtılan "mâl-i bey'at" denilen hediye ve paraları geri aldırılmıştı. Mesud, Ebû Sehl ez-Zevzenî'nin teşvikiyle Hârizmşah Altuntaş'ı öldürtmek istemiş, fakat başaramamıştı. Meymendî'nin gayretiyle Altuntaş yatıştırıldı ve Gazneli Devleti aleyhine ortaya çıkması muhtemel bir hadise önlenmiş oldu. Herat'ta bulunduğu sırada 10 Muharrem 424'te (16 Aralık 1032) hastalanan Meymendî 25 Muharrem'de (31 Aralık) vefat etti.

İslâm dünyasının büyük vezirlerinden sayılan Meymendî görevindeki titizliği, ciddiyeti ve çalışkanlığı ile tanınır. Ayrıca

edip, şair ve âlimleri korur, onlara saygı gösterirdi. Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbî'nin onun himayesine mazhar olduğu ve *Kitâbü'l-Yemînî* adlı eserini kendisine takdim ettiği bilinmektedir. Kaynaklarda Büveyhîler'in değerli veziri Sâhib b. Abbâd ile mukayese edilen Meymendî, Ferruhî-i Sîstânî ve Unsûrî gibi devrin ünlü şairleri tarafından övülmüştür. Nizâmülmülk de onu başarılı bir vezir olarak niteler ve Sultan Mahmud'a yaptığı öğütlere yer verir (*Siyâsetnâme*, s. 34, 126, 155). Ancak Bîrûnî ile Mahmûd-ı Gaznevî arasında başlangıçta görülen soğukluğun Meymendî'nin tavrından kaynaklandığı, Firdevsî'nin *Şâhnâme*'yi sunduğu Sultan Mahmud'dan beklediği ödüllü alamaması üzerine bir hicviye yazıp Gazneli sarayını terketmesine de Meymendî'nin sebep olduğu söylenir. Oğullarından Abdürrezzâk Sultan Mevdûd'un vezirliğini yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbî, *Târîh-i Yemînî* (trc. Cerbâzekânî, nşr. Ca'fer-i Şîâr), Tahran 1345 hş., s. 331, 337, 339, 343-345, 462, 468, 475, 480; Gerdîzî, *Zeynü'l-aşbâr* (nşr. Abdülhay Habîbî), Tahran 1347 hş., s. 196, 198; Muhammed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *Târîh* (nşr. Kasım Ganî - Ali Ekber Feyyâz), Tahran 1324 hş., bk. İndeks; Nizâmülmülk, *Siyâsetnâme* (nşr. ve trc. Mehmet Altay Köymen), Ankara 1999, tercüme, s. 34, 126, 155; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özyayın), İstanbul 1987, IX, 309, 331; Nâsîrüddin Münşî-i Kirmânî, *Nesâ'imü'l-eshâr* (nşr. Celâleddin Hüseyin Urmevî), Tahran 1337 hş., s. 4, 40-45; Şebânkâreyî, *Mecma'u'l-ensâb* (nşr. Mîr Hâşim-i Muhaddis), Tahran 1363 hş., s. 51, 78-80; Seyfeddin Hacı b. Nizâm Akîfî, *Âşârü'l-uüzerâ'* (nşr. Celâleddin Hüseyin Urmevî), Tahran 1337 hş., s. 152-154, 159-179, 183-186, 190, 193, 351; Hândmîr, *Düstârü'l-uüzerâ'* (nşr. Saîd-i Nefîsî), Tahran 1317 hş., s. 139-140; Muhammad Nâzim, *The Life and Times of Sultân Mahmûd of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 130-132, 135-137; a.mlf., "Meymendî", *IA*, VIII, 180; a.mlf. - [C. E. Bosworth], "Maymandi", *EP* (İng.), VI, 915-916; C. E. Bosworth, *Ghaznavids, their Empire in Afghanistan and Eastern Iran: 944-1040*, Edinburgh 1963, s. 60-62, 71-73, 83, 87, 124, 187; a.mlf., *The Later Ghaznavids: Splendour and Decay: 1040-1186*, Edinburgh 1977, s. 34, 73-74; V. V. Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (haz. Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul 1981, s. 347, 354, 364-366; Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 43, 50, 55, 57, 59; G. H. Yüsofi, "Aḥmad b. Ḥasan Maymandi", *Elr*, I, 650-652; Ebû'l-Fazlî Hatîbî, "Aḥmed b. Ḥasan-i Meymendî", *DMBİ*, VI, 712-717.

ERDOĞAN MERÇİL

MEYMENİ

(bk. ABDÜLAZİZ el-MEYMENİ).